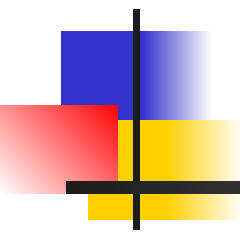

Історія української культури

Лекція 4

Українська культура козацько-
гетьманської держави
(середина XVII-XVIII ст.)

Доц. Бадєєва Л.І.

Кафедра українознавства

Факультет навчання іноземних громадян

Мета та завдання заняття:

1. Дати характеристику соціально-політичній та культурній ситуації в Україні в другій половині XVII ст.
2. Ознайомити з розвитком освіти, науки та літератури в Гетьманщині; довести, що початкова освіта в цей період була доступною.
3. Розкрити процес формування національної самосвідомості українців на прикладі розвитку літератури в цей період.
4. Охарактеризувати стиль бароко та показати його вплив на розвиток архітектури та мистецтва.
5. Познайомити з розвитком музичного та театрального мистецтва в період Гетьманщини.

План лекції

1. Соціально-політична та культурна ситуація в Україні.
2. Освіта, література і наука у другій половині XVII - XVIII ст.
3. Архітектура та мистецтва українського бароко.
4. Музична та театральна культура.

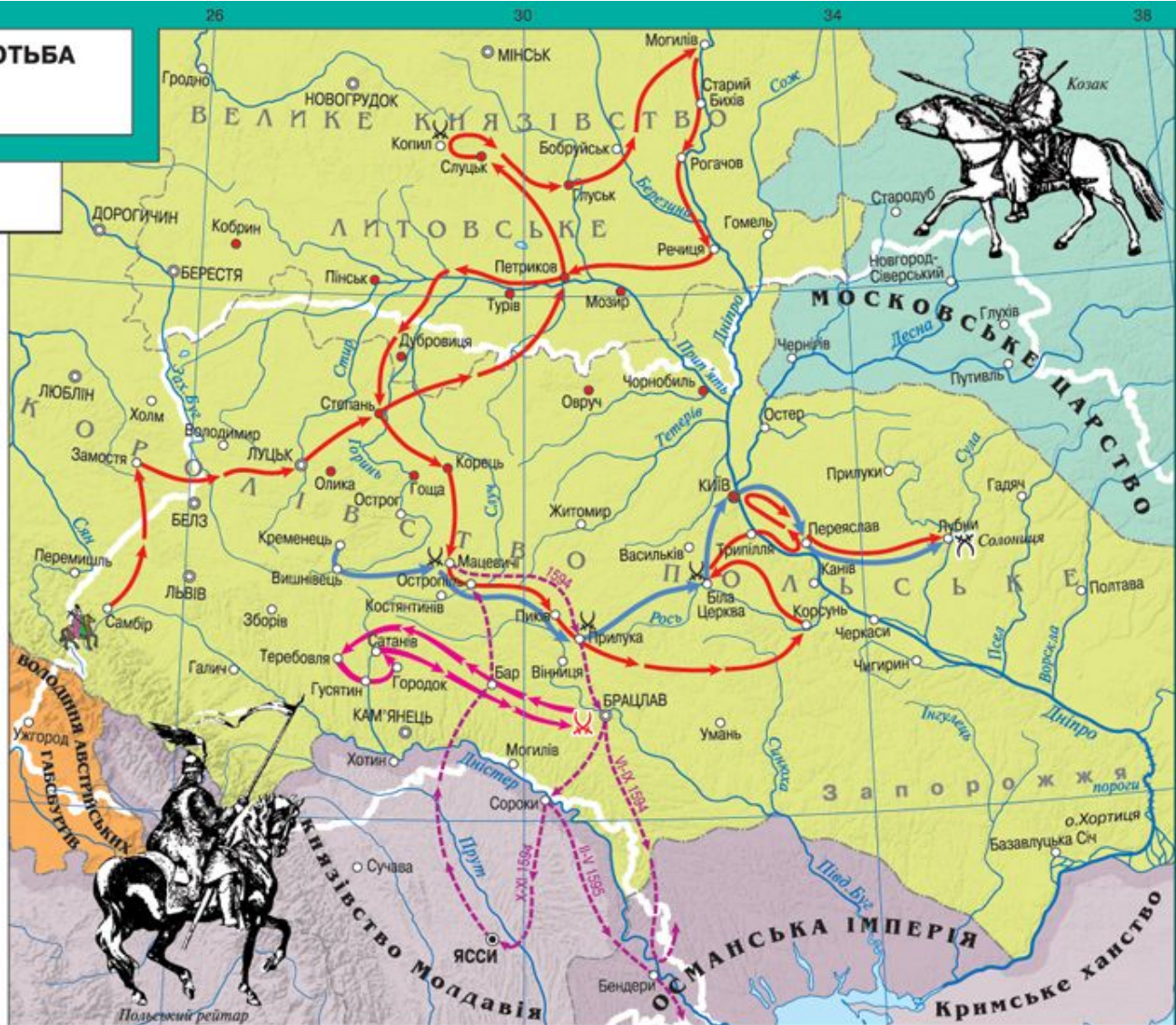

Україна у середині XVII ст.

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ у 1590 – 1630-х рр.

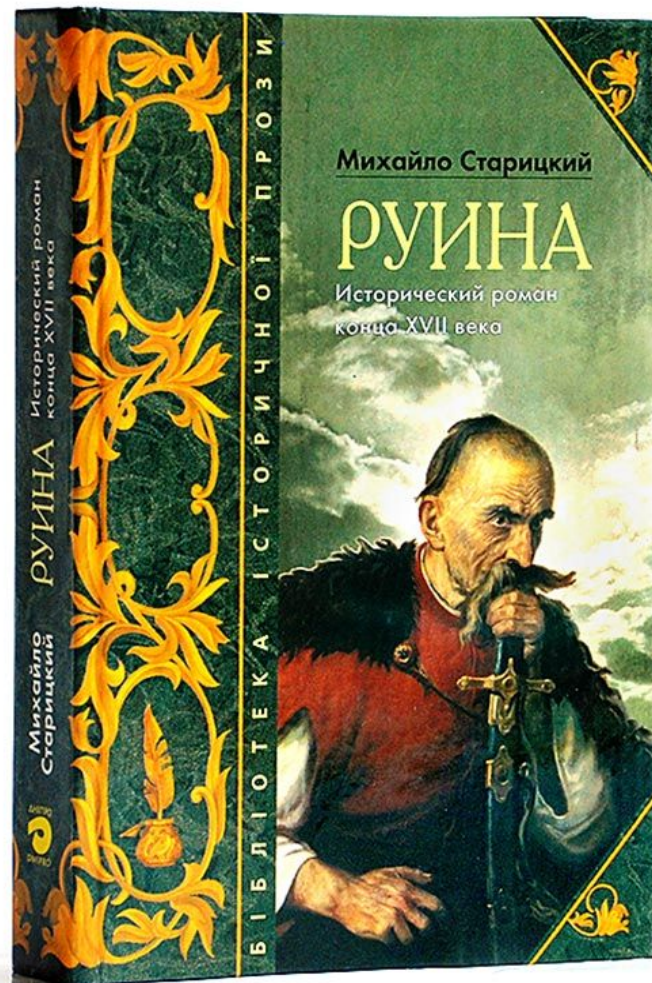
КОЗАЦЬКА ВІЙНА під ПРОВІДОМ С.НАЛИВАЙКА (1594 – 1596 рр.)

- Молдавські походи С.Наливайка
- Рейд загонів С.Наливайка у травні – липні 1594 р.; пограбування панських маєтків на Поділлі
- Перемога війська С.Наливайка над ополченням подільської шляхти (5 жовтня 1594 р.)
- Повернення С.Наливайка з угорського походу (вересень 1595 р.)
- Похід козацького війська у вересні 1595 – травні 1596 рр.
- Міста, що перебували під контролем козаків
- Дії польського війська на чолі зі С.Жолкевським
- Місце поразки козацького війська (травень 1596 р.)

Соціально-політична та культурна ситуація в Україні

Негативно позначилася на українській культурі і Руїна Правобережжя (1660 - 1680-ті роки).

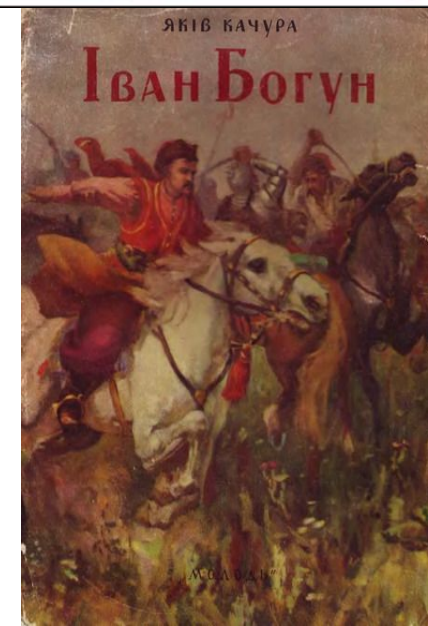
Соціально-політична та культурна ситуація в Україні

Важливим елементом народної культури були обряди та традиції. Родина в Україні зберігала патріархальний характер, її головою був батько чи дід. Поряд з малою родиною була велика родина, яка об'єднує три - чотири покоління.

Соціально-політична та культурна ситуація в Україні

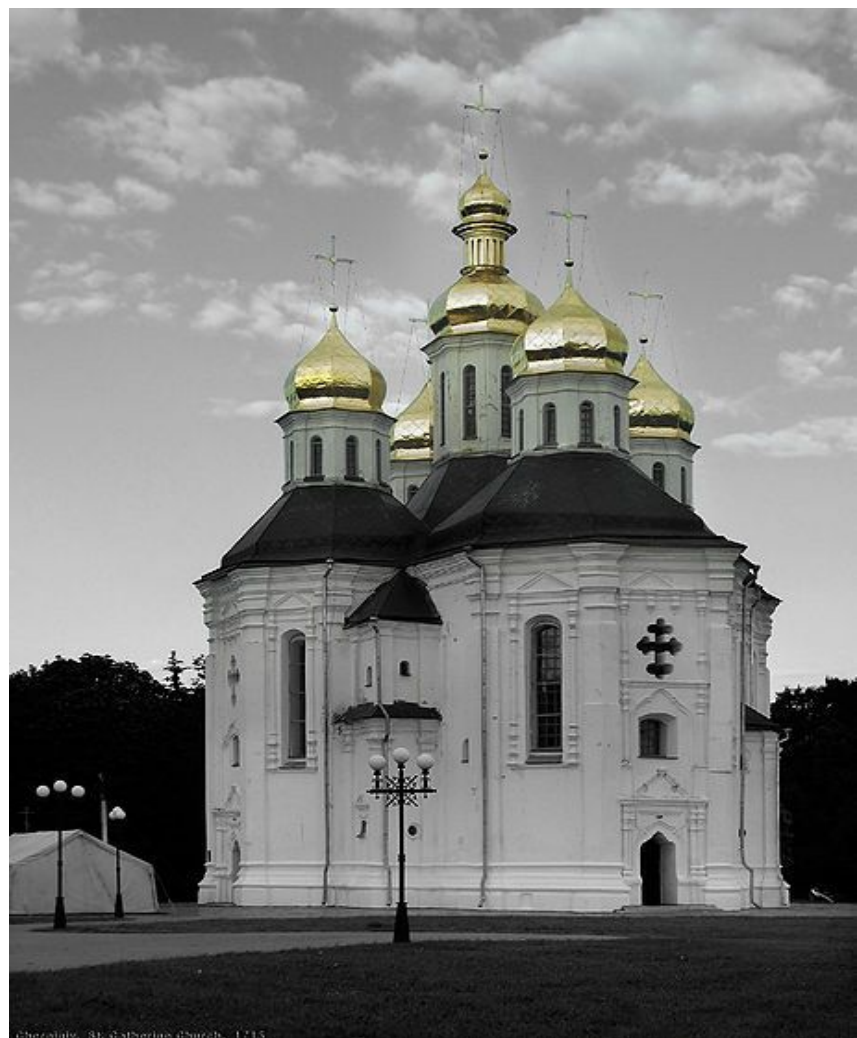
Історичні події відображені в думах «Хмельницький і Барабаш», Корсунська перемога», «Іван Богун»

Соціально-політична та культурна ситуація в Україні

Об'єднуючим початком української культури з другої половини XVII ст. став стиль бароко. Бароко вплинув на всі види і жанри мистецтва, філософську і наукову діяльність. Динамізм, притаманний бароко, - результат схильності до метафорично-алегоричного розуміння дійсності, до контрасту та чітких антитез.

Катерининська церква,
Чернігів

Освіта, література та наука

На початку XVIII ст. початкова освіта була доступна. На Лівобережжі було близько 900 шкіл, в Слобідській Україні - 130. Наприклад, тільки в Лубенській полковій школі було 1000 учнів.

Освіта, література та наука

Києво-Могилянська академія —
один з перших загальноосвітніх
вищих навчальних закладів у
Східній Європі.

Освіта, література та наука

І. Гізель

Видатними просвітителами були професори академії:

Г. Кониський

М. Ломоносов

С. Яворський

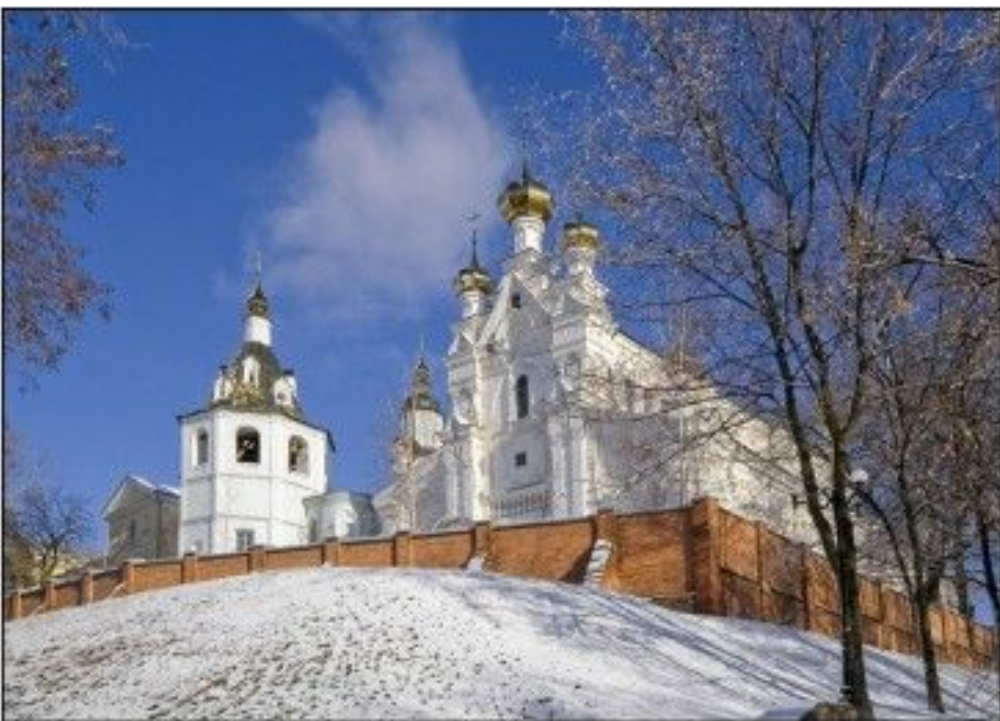
М.Козачинський

Ф. Прокопович

Освіта, література та наука

Харківський
колегіум

Освіта, література та наука

Києво-Чернігівський культурний центр

Л.Баранович

Галятовський Іоаникій.
Наука, альбо способ
зложення казання

Данила Туптало
«Книга житий святих»

Освіта, література та наука

- Історична проза другої половини XVII-початку XVIII ст. представлена козацькими літописами. До наших днів дійшли три найвизначніші козацькі літописи:
 - Самовидця (про події 1648 — 1702 років, вірогідний автор — Роман Ракушка-Романовський),
 - Грабянки (1710, про події від виникнення козацтва до 1709)
 - Самійла Величка (1720, про події в Україні 1648 — 1700 років).

Освіта, література та наука

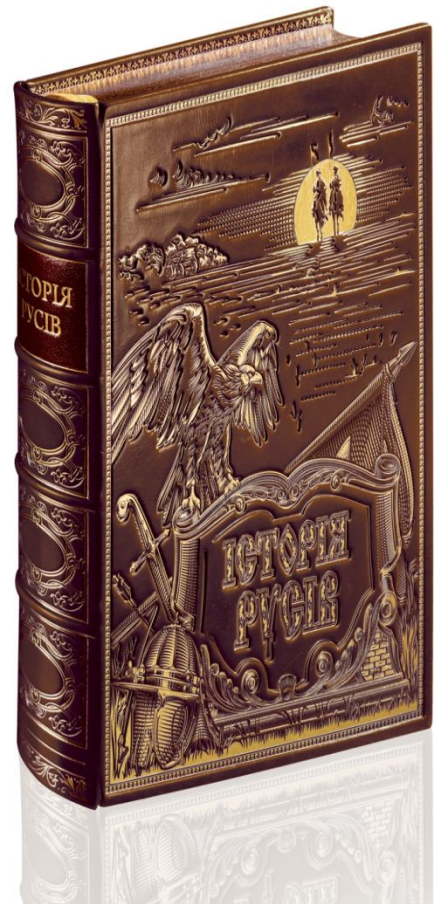
Величко - виходець з козацького роду, освіту здобув у Києво-Могилянській Академії. Служив канцеляристом Війська Запорізького, був близький до страченого Кочубея. Літопис Величка складається з двох томів і охоплює події з 1648 по 1700 рр.

ТИТУЛЬНИЙ
АРКУШ РУКОПISY
ТВОРУ Самійла
Величка. 1720 рік

Освіта, література та наука

У XVIII ст. важливе значення для зростання української національної самосвідомості мала «Історія русів, або Малої Росії». Імовірний автор «Історії русів» - полтавський шляхтич і громадський діяч Григорій Полетика.

Освіта, література та наука

Філософська думка
Україні у XVIII ст.
розвивалася в руслі
релігійної свідомості. У
творах Ф.
Прокоповича помітний
вплив деїзму.

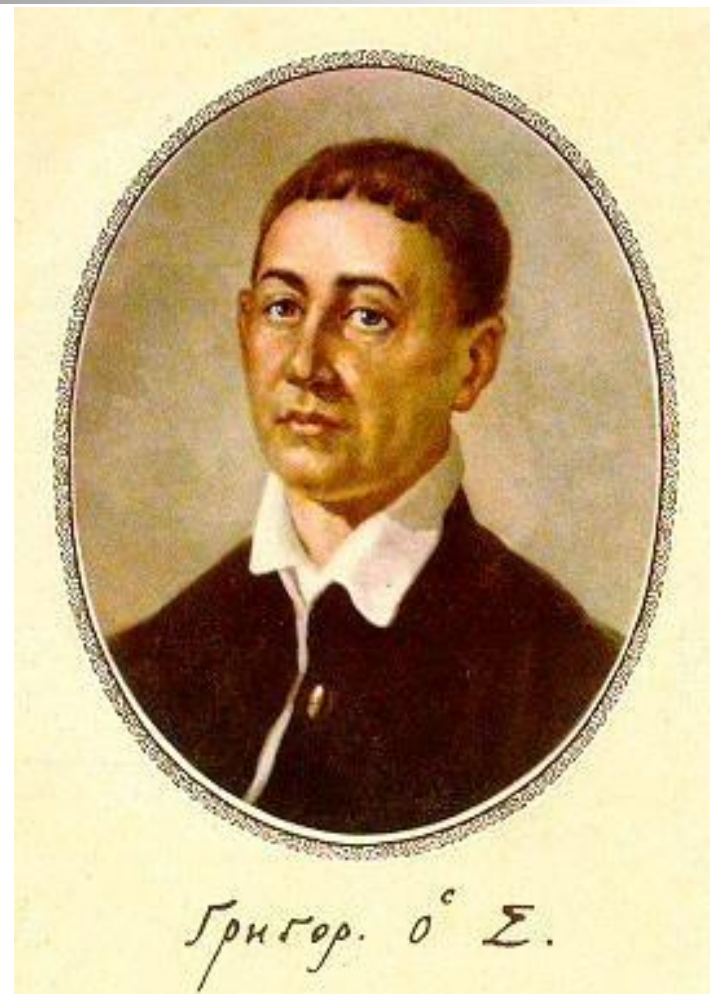
Феофан
Прокопович

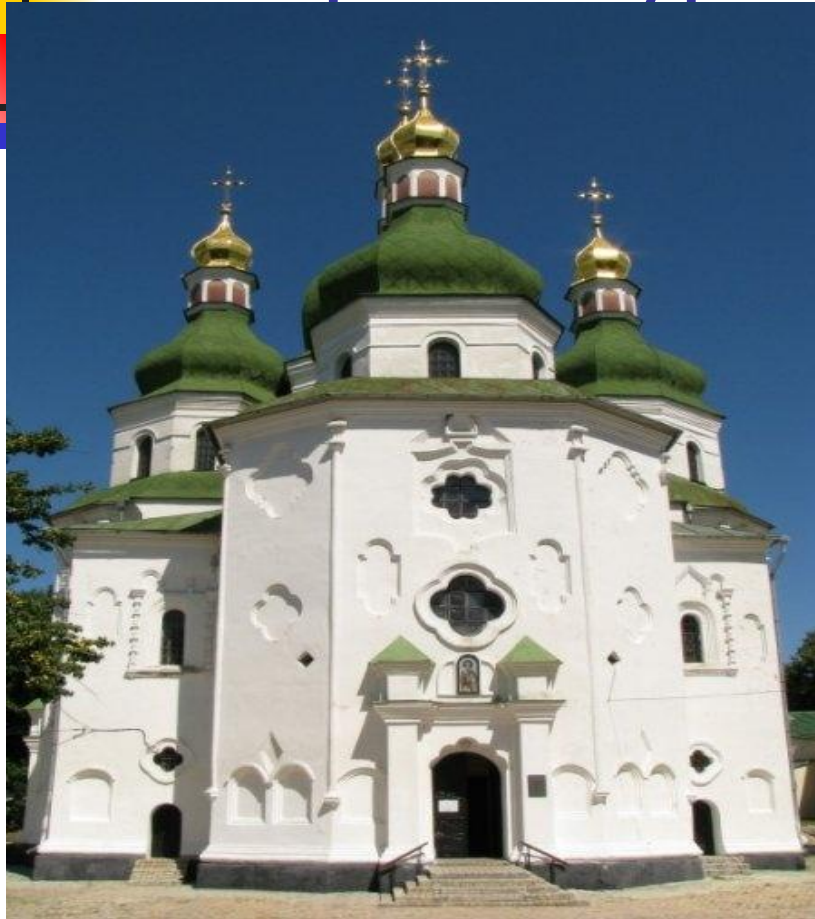
Освіта, література та наука

- Найяскравішим представником української філософії був
- Г. Сковорода (1722-1794).

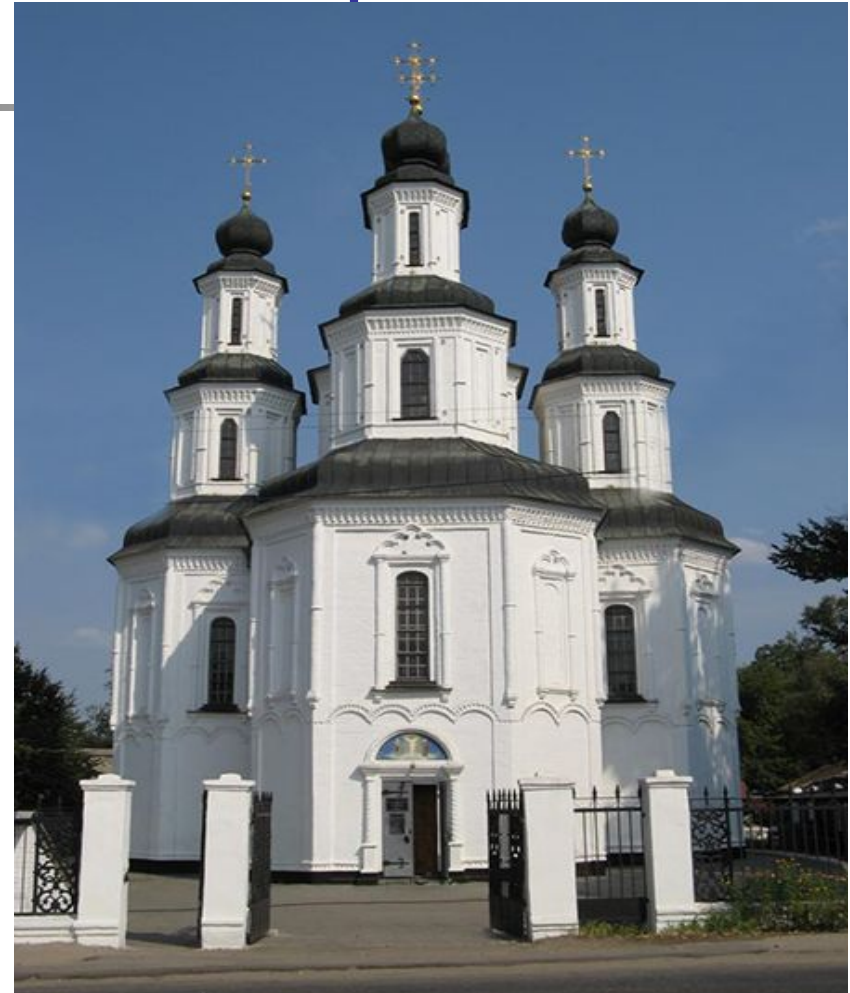
Реальність не є ідеальним або матеріальним буттям, вона є гармонійним поєднанням, взаємодією трьох світів: макрокосму, мікрокосму (тобто людини) і символічного світу (тобто Біблії).

Архітектура та мистецтва

Миколаївська церква.
Ніжин. 1668-1669

Преображенський собор
Ізюм. 1684

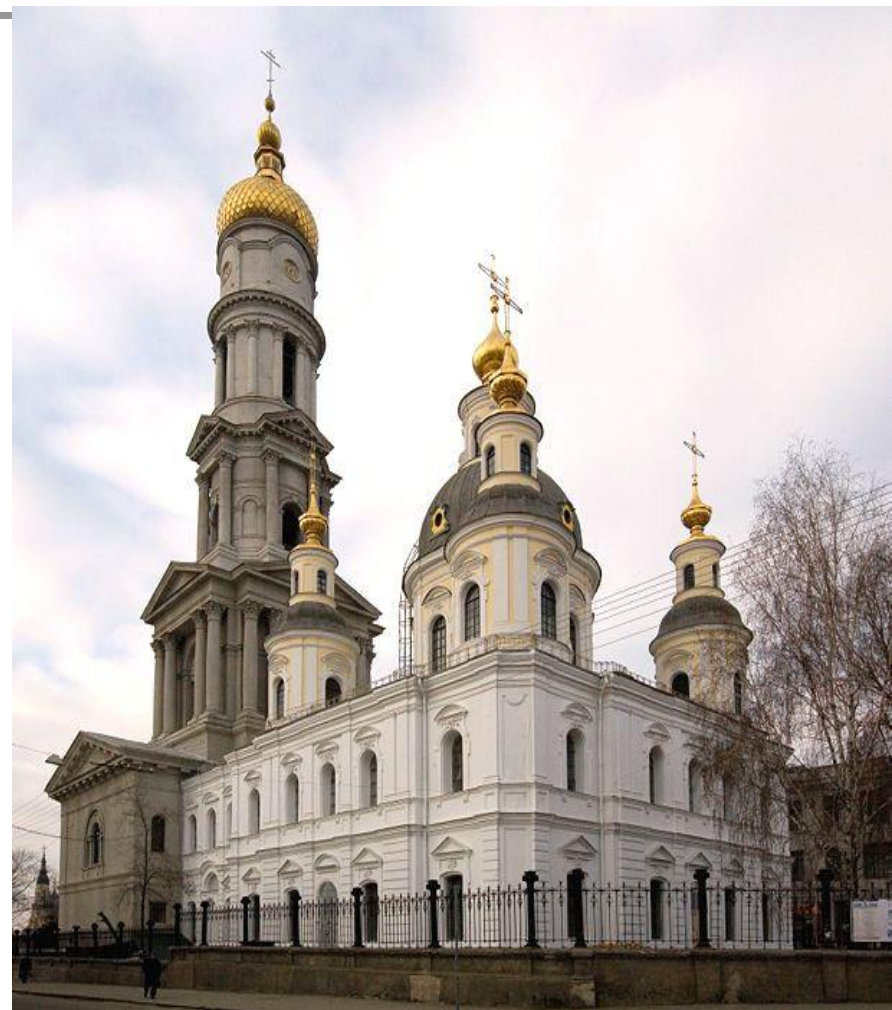
Архітектура та мистецтва

Споруджений у 1689 р. в північно-західному куті фортеці, Покровський собор входив в систему оборонних укріплень Харкова. Це один із кращих архітектурних пам'яток українського бароко XVII ст. Це типова українська трьохкупольна церква.
Харків. 1680-ті

Архітектура та мистецтва

- Іншим важливим архітектурним пам'ятником історичного центру Харкова є Успенський собор, побудований у 1777 р на місці дерев'яного, згорілого під час пожежі. Собор виконаний в стилі бароко з елементами українського зодчества.

Архітектура та мистецтва

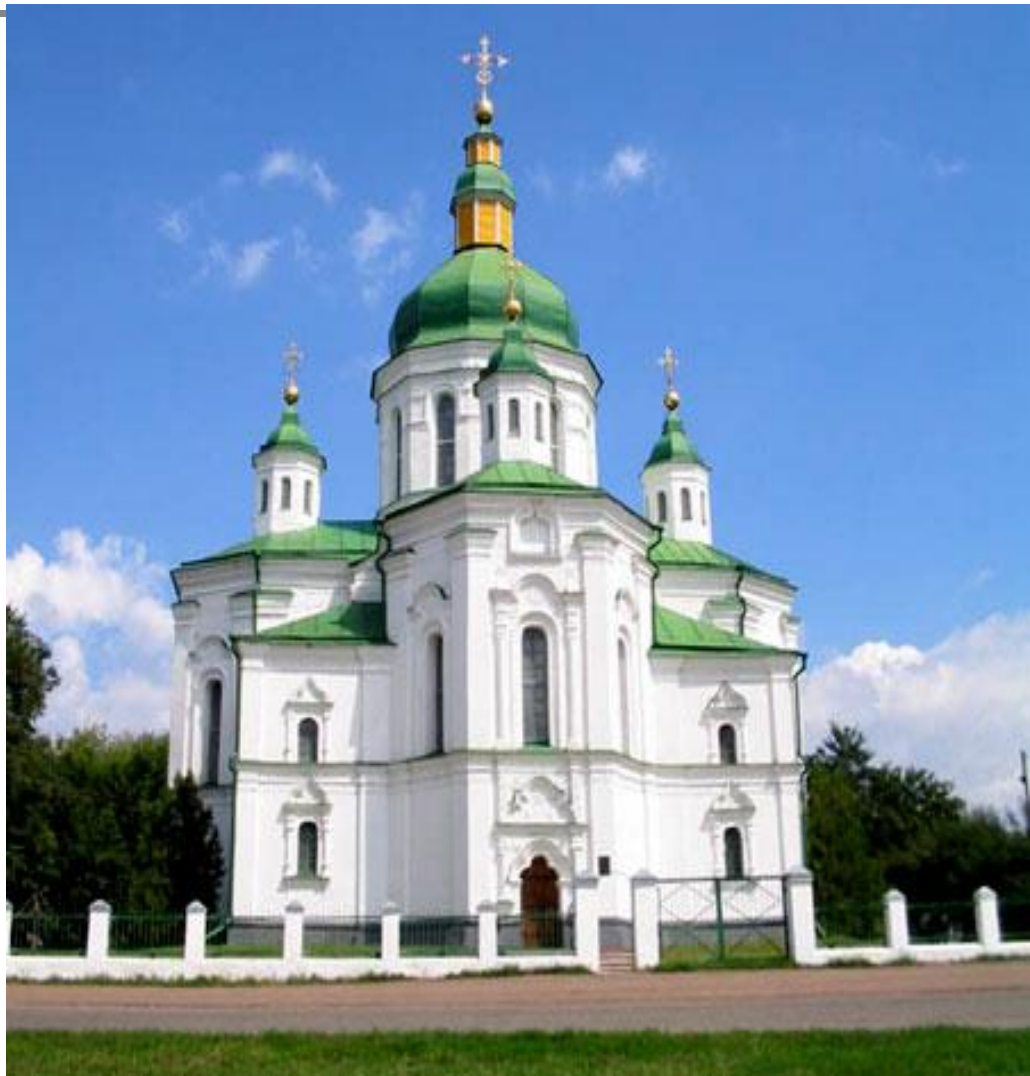
Микільський собор
1690-1696

На жаль, обидві ці церкви були знищені під час антирелігійної кампанії в 1934 р. Богоявленський собор. Київ. 1690-1693

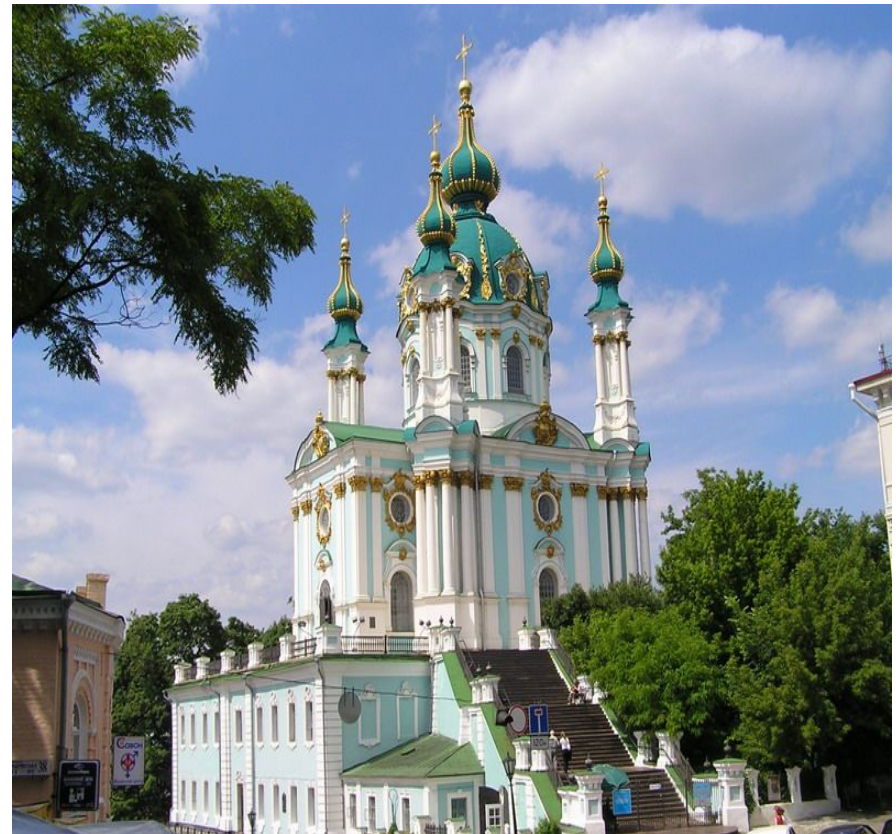
Архітектура та мистецтва

- Спасо-Преображенська церква Великих Сорочинцях - один із найкращих зразків церковної архітектури Лівобережної України початку XVIII століття

Архітектура та мистецтва

За проектом Б. Растреллі в стилі рококо були побудовані Андріївська церква (1747-1753) та Маріїнський палац (1750-1755).

Архітектура та мистецтва

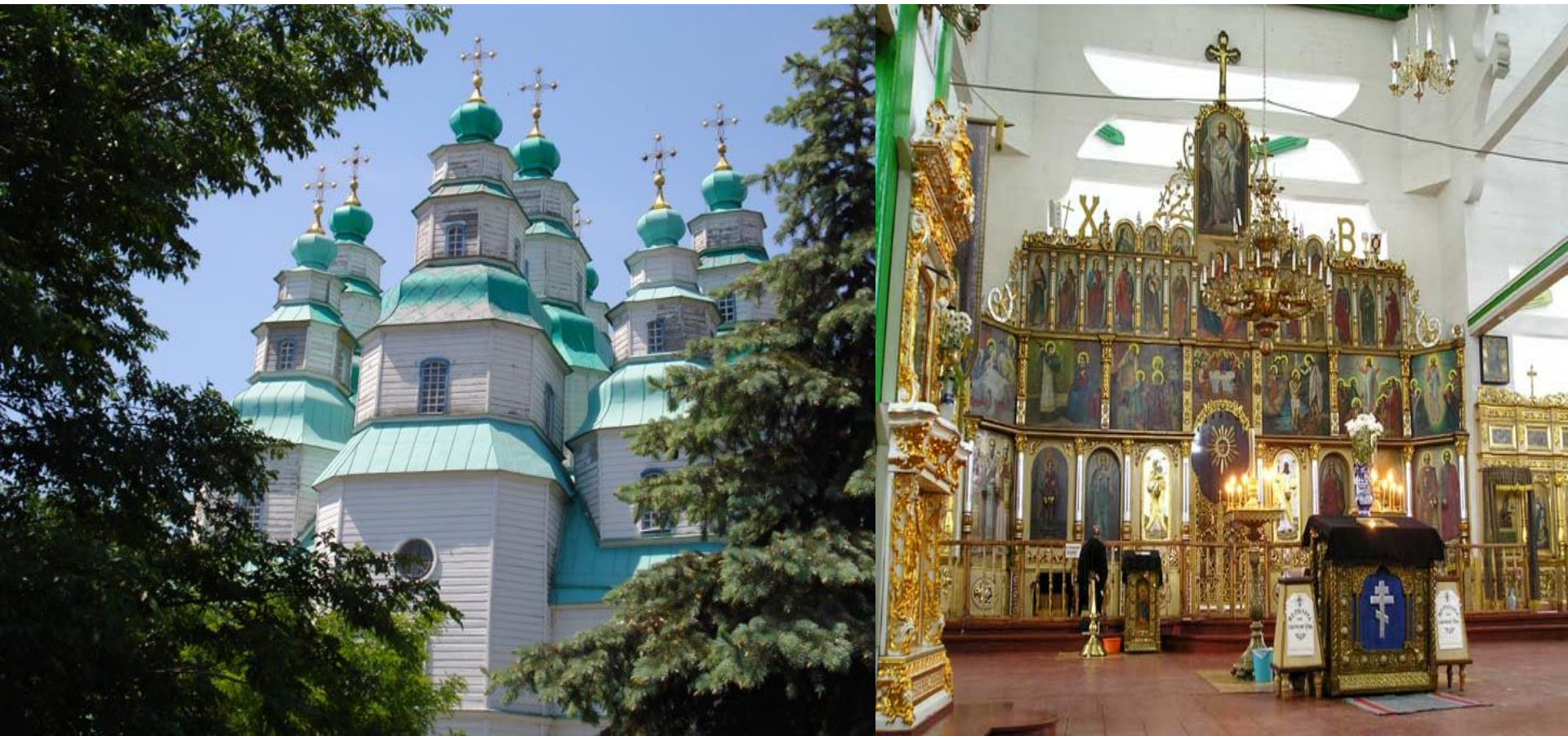

Маріїнський палац.
Київ. 1750-1755.
Франческо Бартоломео
Растреллі

Архітектура та мистецтва

Запорізький Троїцький собор в Новомоськовску,
65 м у висоту – найвища дерев'яна споруда того часу в Україні, була споруджена народним майстром Якимом Погребняком (1773-1775).

Архітектура та мистецтва

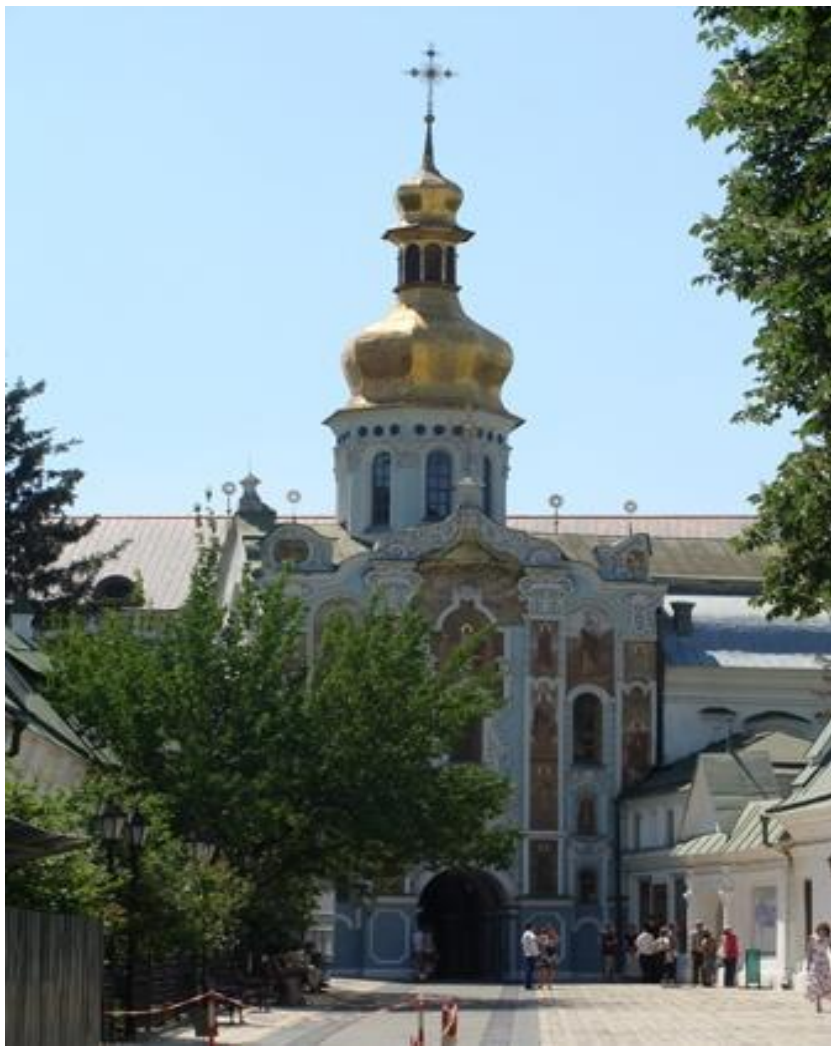
Кріпак Києво-Печерської лаври, С.Ковнір(1695-1786) створив споруди, які виділяються мальовничістю і багатством ліпного оздоблення стін і фронтонів.

Ковнірський (житловий) корпус, будинок друкарні й дзвіниці на Дальніх і Ближніх печерах Києво-Печерської лаври

Архітектура та мистецтва

Надбрамна церква з дзвіницею у Кирилівському монастирі (арх. І. Григорович-Барський)

Архітектура та мистецтва

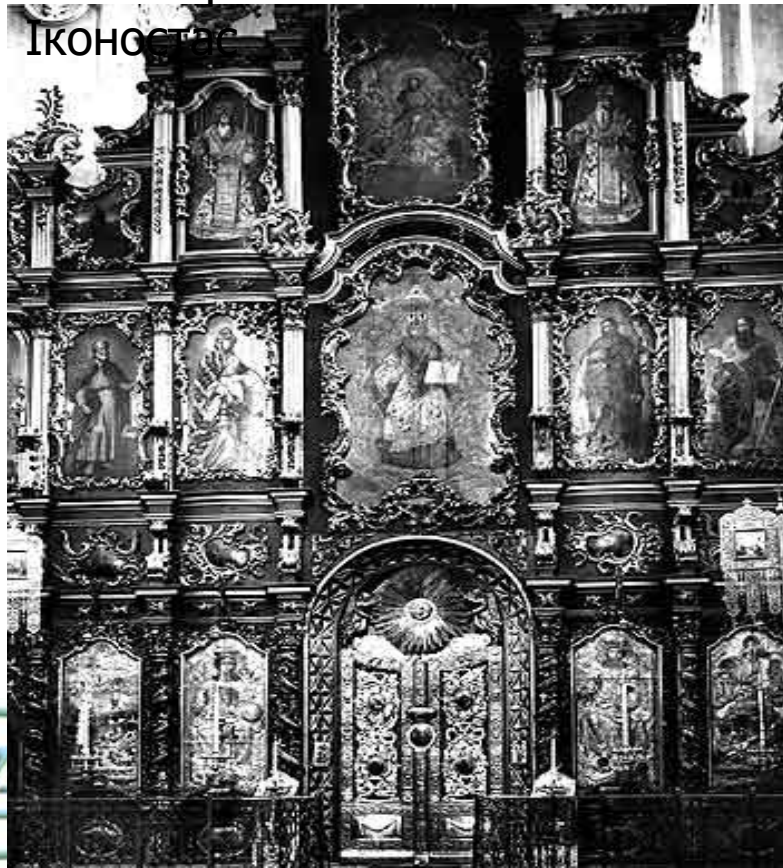
- Архітектура з виразними елементами класицизму виникає вже у 60-70-х рр. XVIII ст. Яскравим зразком класицизму в архітектурі Гетьманщини був палац Рум'янцева-Задунайського
- 70-х років XVIII ст. в с. Качанівка Чернігівської обл.

Архітектура та мистецтва

Мгарський Лубенський Спасо-Преображенський чоловічий монастир.

Іконостас

- Сорочинський іконостас

ІВАН РУТКОВИЧ
ЖОВКІВСЬКИЙ ІКОНОСТАС
(1697-1699)
реконструкція

Іван Руткович
Жовківський
іконостас
(1697-1699)
реконструкція

1 метр

Архітектура та мистецтва

На Західній Україні автором чудового скульптурного оформлення Свято-Юрського комплексу був видатний архітектор і

скульптор
Ян Пізель

Собор св. Юра.
Львів.
Іконостас

Архітектура та мистецтва

Лосенко Антон Павлович (1737-1773)

Народився 10 серпня 1737 року в місті Глухові Сумської області.

Лосенко А.П.
«Чудесна ловля риби»
(1762)

Архітектура

Авель,
1768

Прощання Гектора з Андромахою
(1773, картина не закінчена)

Левицький Дмитро Григорович (1735-1822)

Портрет Нелідової, 1773

Портрет Агаші,
доньки
художника, 1785 р

Боровиковський Володимир Лукич (1757-1825)

«Катерина II на прогулянці в Царськосельському парку»

Російський імператор Олександр I.

Боровиковський Володимир Лукич

Портрет Олени
Олександрівни
Наришкіної

Портрет Марії
Іванівни
Лопухіної

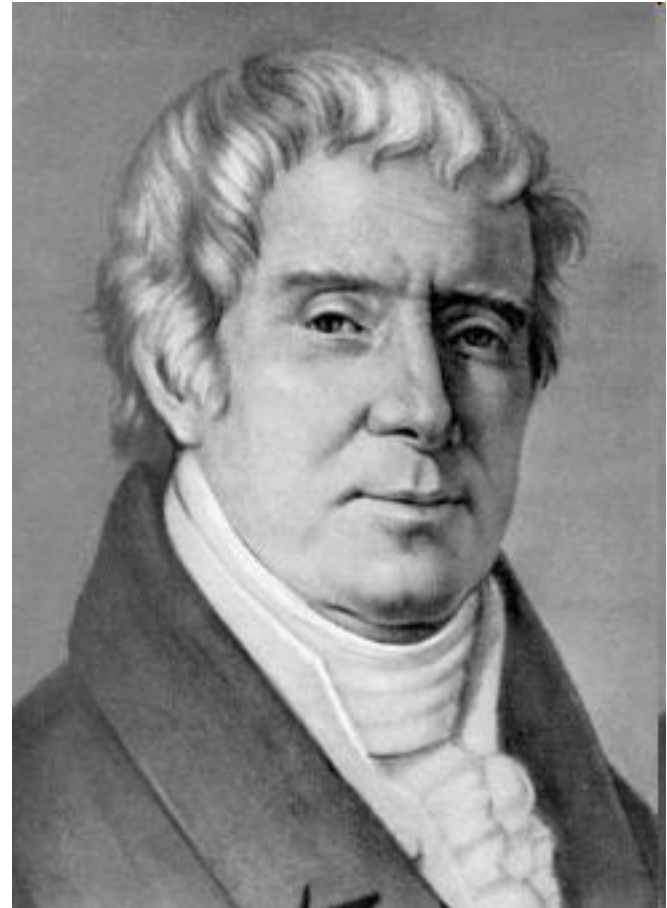
Музичне та театральне МИСТЕЦТВО

- Максим Березовський
- (1745 -1777рр.)
- Опері: «Демофонт» (1773), «Іфігенія» (незакінч.); соната для скрипки і чембало (1772); «Літургія Івана Златоуста» (1760-ті рр.), хорові концерти :«Не отвержи мене во время старости», «Херувимська пісня», «Остригну серце», «Милость в суді воспою», «Слава в вишніх Богу», «Господь воцарися», «В началі Ти, Господи», «Да воскреснет Бог» та ін.

Музичне та театральне МИСТЕЦТВО

- **Дмитро Степанович Бортнянський (1751-1825)**
- Український композитор, співак і диригент.

Музичне та театральне МИСТЕЦТВО

- Ведель Артем Лук'янович (1770-1808)
- У березні 1796 Артемій Ведель переїхав до Харкова. Тут А. Ведель організував новий намісницький хор і оркестр, викладав спів і музику в Казенному училищі при Харківському колегіумі.
- На сьогодні відомо близько 80 муз. творів.
-

Українське сценічне мистецтво

Вертеп. Балаган

Новою формою народного театру стало переміщення ярмарочних вистав у приміщення своєрідної конструкції – балаган. Театр-балаган поєднував елементи мистецтва лицедіїв, народної та шкільної драми. У його репертуарі були твори українських та зарубіжних авторів, інтермедії. Серед популярних п'єс театру-балагану, зокрема, була п'єса Г. Кониського «Воскресіння мертвих».

Українське сценічне мистецтво. Професійний театр

В кінці XVIII століття в Україні з'являються професійні театри. У 1798 р. постійний театр був заснований у Харкові. В його репертуарі були п'єси Д. Фонвізіна («Недоросль»), А. Аблесимова («Мельник-чаклун»), Вольтера («Наніна»).

Рекомендована література

Абрамович С. Д. Світова та українська культура / С. Д. Абрамович. – Львів: Світ, 2004. – С. 296–299, 302–303, 306–307.

Кордон М. В. Історія української культури: Навч. посібник / М. В. Кордон. – Львів: Магнолія, 2011. – С. 97–104, 106–115, 120–137.

Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За заг. ред. А. В. Яртия, С. М. Шендрика, С.О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994. – С. 325–350.

Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: АртЕк, 1999. – С. 190–197, 246–249, 263–289.

Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій / А. К. Бичко, Б. І. Бичко, Н. О. Бондар та ін. – К.: Либідь, 1992. – С. 176–190.

Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник / За ред. Л. Є. Дещинського. – [4-те вид., перероб. і допов.]. – Львів: Бескид Біт, 2005. – С. 165–184.

